

Observatoriulu ese de doue ori in septimana, Merceura si Sambat'a.

Pretiu

pentru Sibiiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu IV.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiiu.

Nr. 18.

— Sibiiu, Sambata 28/12 Martiu. —

1881.

Catra alegatorii romani din Ungari'a si Transilvani'a.

Subscriisii dupa o prealabila cointielegere cu mai multi fruntasi ai inteligentiei romane din tote partile locuite de romani din patri'a comuna, ne luamu voia a convocá pe 12 Maiu st. n. a. c. 4 ore d. p. si dilele urmatore, aici la Sibiiu o conferentia generala a reprezentantiloru alegatoriloru romani.

La conferentia potu participá din fiacare cercu electoralu, unde alegatorii romani sunt in maiortate, séu intr'unu numeru considerabilu, câte doi delegati inteligenti, fara instructiuni obligatorie din partea comitentiloru lor.

Obiectele conferentiei voru fi:

a) Statorirea atitudinii alegatoriloru romani fačia de alegerile procsime dietali.

b) Organizarea partidei nationali pe bas'a legiloru esistente.

c) Statorirea unei programe de actiune comuna a romaniloru din Ungari'a si Transilvani'a, pentru eluptarea pe cale legala, adeca pe bas'a legiloru esistente, séu prin staruintia la legi noué, a positiunei politice nationali ce se cuvine unui poporu autohtonu de preste 2 1/2 milióne suflete din patri'a comuna.

Inportanti'a cauzei ne indreptatiese a sperá, cá conferentia, va fi cercetata de unu numeru considerabile de inteligenti, adeverati patrioti, petrunsi de santieni'a cauzei si de prosperarea patriei comune.

Sibiiu, 9 Martiu 1881.

Nicolau Popea, Georgiu Baritiu, Vicentiu Babesiu, Dr. Joanu Ratiu, Georgiu Pap, Visarionu Romanu, Parteniu Cosma.

Legea electorala modificata si intregita.

(Urmare.)

Mergemu inainte cu analis'a nóstra.

§. 4 alu legei XXXIII din 1874 ajunge la comunele rurale (satesci), pentru care dictédia mai

multe censuri si anume: In comitatele Ungariei propriu numite sunt alegatorii toti acei locuitori tierani, cari possuđu câte 1/4 de sessiune urbariale (mosiia tieranésca), adeca 8 jugere (pogóne), fia pe numele lor, fia cu nevestele sau cu pruncii lor. Chiaru se nu aiba atáta, daca inse dela cátu locu are, platesce totu atáta contributiune directa cá si dela 1/4 de sessiune, este alegatoriu. Daca in vreo comuna nu sunt mosii urbariali, atunci pentru aceea se ia de norma vreo comuna urbariala (feudala) din vecinatate, cu censulu celu mai sca diutu. Fiindu contributiunea fonciara calculata si aruncata pamentului, asia censulu acela difere nespusu de tare; se dice inse cá dupa esperienti'a facuta, celu mai micu este de câte 5 fl. v. a.

In acelasu §. 4 cu comitatele Banatului, Temesiu, Torontalu, Carasiu-Severinu, cum si cu Serbimea Baci-Bodrog se face esceptiune, cá-ci se cere cá alegatoriulu se aiba in proprietatea sa diece jugere (pogóne) pamentu cultivatu de câte 1600 stanjini patrati, si fiinducá teritoriulu Banatului cá celu mai fertile este taxatu fôrte susu, dela 300 pâna la 400 inca si mai scumpu, asia se intielege cá si censulu este neasemenatu mai urcatu, decâtu in ceealalta parte a Ungariei. Cine nu vede acilea joculu egoismului nationale? In Banatu sunt fôrte puçini magiari, in unele tinuturi nici-unulu.

Totu in acestu §. se mai face esceptiune cu cele patru comitate Solnocu midulociu, Crasn'a, Zarandu, Cetate-de pétra, rupte in a. 1861 din corpulu Transilvaniei. In acestea legea cere optu jugere pamentu cultivatu, inse numai de câte 1200 stanjini. Totu asia si in districtele Jasigi'a si Cumani'a.

Cá locu cultivatu se considera in Ungari'a nu numai agrii proprie numiti asia, adeca locurile de aratu, ci si loculu numitu intravillanu, adeca curtea (batetur'a) si gradin'a, vii'a, livad'a sau fenatiulu; asia apoi censulu ese mai usioru.

§. 5 are a face numai cu censulu poporatiunei rurale din Transilvani'a. De si scimu cá lectorii din acesta tíera ilu cunoscu fôrte bine, in cátu le este sufletulu acru de elu, totusi vomu reproduce si aci essenti'a. Fiinducá §-ulu intregu

este compusu cu multa maiestria, cá unu micu labirintu sucitu si incolacitu.

Dupa acestu §. in Transilvani'a nu se mai cere, cá in Ungari'a si cá in Banatu, proprietatea unui numeru ficsu de jugere in pamentu cultivatu, ci se cere cá se arati din catastru si cu carticie'a de contributiune, cá din locurile cultivate ai avutu venitu curatu de 84 fl., sau de 79 fl. 80 cr., sau de 72 fl. 80 cr., dupa care platesci darea de pamentu (foncier'a). Venitulu curatu se intielege asia, cá mai antaiu ti se scadu tote spesele productiunei de ori-ce natura aru fi acelea si numai restulu se considera cá obiectu alu censului. Ori-care alta contributiune din cele multe, la care este supusa clasa agricola, nu se considera cá censu care se'ti dea dreptu de alegatoriu. Toti cunóscemu natur'a muntósa a Transilvaniei si nemarginit'a diversitate a calitatiei si a valórei pamentului, cum si munc'a ce trebue se puna locuitorii, pentru-cá se'si scóta subsistenti'a din trensulu; in fine toti avemu cunoscintia de catastrulu acestei tieri, si scimu fôrte bine, ce se cere spre a scóte unu venitu curatu de 84 fl. fia si numai 72 fl. 80 cr. singuru din productele de pâne si malaiu, nu si din vite sau din alte castiguri; in fine toti scimu, cá la noi nu se cultiva in fiacare anu mosii'a intréga, ci hotarulu e inpartitu de comunu in trei plase, din care una remane totudeauna ogoru si de pasiune, prin urmare scimu si atáta, cá cineva trebue se aiba in comunele rurale proprietate de câte 22 pâna la 30 si 40 de jugere de câte 1600 stanjini □, pentru-cá se póta fi alegatoriu. De aici apoi se esplica inpregiurarea invederata si prin listele adunate la comitetu, cá din comune rurale respectabili de câte 200 pâna la 600 de familii, abia esu câte 3—4—5 si celu multu 15 pâna 20 de alegatorii.

In acelasu §. se mai recunósce dreptulu de alegatoriu si acelu locuitori, cari voru fi avendu venitu curatu din vreo casa, mosiia, arenda, chiria, sau alte asemenea, celu puçinu de 105 fl. dupa care platescu contributiune. Spre orientarea publicului din afara observamu aci, cá darea venitului ce are cineva din casa, daca este in capital'a Budapest'a, este de 20 fl. 40 cr. dela 100 fl.;

Foisiór'a „Observatoriului“.

Cestiuni antropologice.

(Urmare si fine.)

Assertiunea audace despre originea omului dela moima stá in opoziitiune chiaru si cu teori'a lui Darwin, in cátu adeca elu afirma, cá in a trei'a epoca geologica a trebuitu se fia o figura, unu tipu anticu, dela care au provenitu ómenii si predecesorii lor.*). Cá ce felu de tipu a fostu acela si ce aspectu au avutu predecesorii ómeniloru, nu'i este cunoscutu geologiei, de órece nu i-a succesu inca a revelá atari creaturi. Prin acéstá atáta voiesce Darwin se afirme, cá ómenii sunt de origine comuna, care parere dintre tote de acéstá natura se vede a fi cea mai verosimila. E bine, fiindu ómenii de origine comuna — dispare totu rationamentulu despre constatarea diverselor rase omenesci, si cá semnele externe distinctve nu sunt de ajunsu pentru constatarea absoluta a mai multoru rase. Acea ce se numesce rassa, este o presuntiune fôrte arbitraria, despre care numai relative ne potemu formá idea, éra in modu absolutu si mai pre susu de ori-ce dubietate in modu si pe cale strictu scientifica cu atáta mai puçinu se póte demonstrá, cu cátu esperinti'a ne spune, cá ómenii diverselor rase se potu aclimatisá in ori-ce tinutu, numai se intielege cá pe incetulu si nu dintru-odata, cum ar fi d. ex. transportarea unui negru de a dreptulu in Grönlandi'a; afara de aceea membrii celoru mai diverse familii (Hottentotii si Papuanii) potu contrage matrimoniu intre sine si potu avea si prunci. Tóte aceste ne spunu, cá ómenii sunt de origine comuna.

Acum urmédia firesce intrebarea, cá unde a fostu patri'a prima a omului? Aici sciinti'a éra chiama intru

*) Intru-o linia, éra intr'alt'a moimele.

ajutoriu ipotesele. Vedemu cá omulu dupa constructiunea dintiloru este facutu mai multu spre vegetarianismu; mai incolo candu se nasce, nu are nici-unu acoperementu, precum au animalele, ci este cu totulu голу;*) si éra cá nu este dela natura provediutu cu arme de aperare. Unii scrutatorii interessati de acéstá cauza au ajunsu la resultatulu, cá nu numai insulele inprasciate printre continente, dar nice chiaru cele situate in apropiarea pamentului locuitu acum de ómeni, inca nu au fostu inpoporate la inceputu; asia insulele Oceanului atlanticu afara de cele canarice, unde dupa traditiunea antica aru fi trecutú ómenii din Afric'a, inca nu au fostu inpoporate, precum insulele azorice, Madeir'a, Capu-verde si altele; totu asia insulele asiaticé estinse intre Asi'a si Australi'a, éra insulele Oceanului mare au fostu inpoporate cu rassa malaica, care s'ai stracuratu acolo din partile Asiei orientali.

Se ne aruncamu privirea asupra celoru cinci parti ale pamentului. Australi'a, care nici astadi nu e in stare a suplini lipsele ómeniloru in totu respectulu, cu atátu mai puçinu in prim'a epoca omenésca — nu a potutu se fia loculu nascerei omului. Mai totu asia se póte dice despre ambele parti americane, unde ce e dreptu, cá plantele si animalele sunt mai bine reprezentate si stau in mai aprópe afinitate cu cele din lumea vechia; dar totusi nu sunt asia de perfecte cá cele de

*) Unii dicu, cá ómenii primi au fostu asia de tare acoperiti cu peru, de au potutu traí si in alte parti, nu numai in cele calduróse, si cá perulu numai dupa folosirea vestmintelor a disparutu. Acestia isi intemeiédia parerea lor pe inpregiurarea, cá unele insusiri corporali si spirituali, daca nu se deprindu, dela unu timpu disparu si numai rudimentele remanu, d. ex. paserile inchise multu timpu nu mai potu sburá. Dara acéstá nu stá in tote inpregiurările, pentru-cá sunt ómeni investimentati asia de perosi, de sub o temperatura mai moderata ar poté traí si fara vestminte. Acesta este mai multu joculu naturei.

aici. Nu remane altu ceva inapoi, de cátu Europ'a, Asi'a si Afric'a. Se nu uitamu cá omului la inceputu i'a lipsitu inbracamintea, pentru-cá nu a potutu si nu a sciutu se'si pregatésca vestmintele necesarie, celu multu daca si-a acoperitu corpulu in contra influintiei externe cu frundie, cari in Orientu pe unii arbori sunt fôrte mari; asia omulu numai in atare locu a potutu subsiste inainte de emigrare, unde natur'a atátu in respectulu climei, schimbarei timpului, cátu si alu conditiuniloru de viétia a fostu fôrte favoritorie; si unde totu natur'a dá cá se dicu asia, mész'a si cas'a, daca nu si in unele parti ale Africei, dara mai in abundantia decâtu ori-si unde, in Asi'a. Prim'a patria a omului dara, cá cea mai corespondietória la implinirea necesitatiloru omenesci, ar fi Asi'a. Anglesulu Sclater afirma, cá nici-un'a, nici alt'a din cele insirate pâna aci nu a fostu léganulu originei omenesci, ci cu totulu altu tinutu, care acum cufundandu-se in Oceanu — nu mai esiste; dar acéstá se vede a fi o ipotesa mai inferióra de cátu cea de susu. Cu probabilitate se sustine, cá si in Americ'a, din Asi'a s'ar fi stracuratu ómenii pe partea nordu-orientale, care ar fi fostu candu-va in connesiune cu Americ'a. Ne-fiindu ómenii dedati la inceputu cu comoditatea si molitiunea, cu multu mai usioru s'au potutu stramutá din unu locu intr'altulu preste totu pamentulu, decâtu cum s'ar poté acéstá in dilele nóstre cele civilisate, candu puçina recéla causédia morbu! De acéstá nu ne potemu mirá atáta, cá de originea diverselor limbi ce exista, pe cari filologi'a comparativa nu le póte reduce la un'a limba primitiva. De aici, dice filologulu Fr. Müller si naturalistulu Hæckel, cá inainte si pe timpulu emigrarei din léganulu comunu, nu au avutu ómenii limba desvoltata si articulata cá acum, pentru-cá daca aru fi vorbitu ei in modu chiaru cá de presente, ar trebui se existe unele radecini de cuvinte universali, la cari se se póta reduce tote limbile, precum se potu reduce limbile indo-germane la sanscrit'a. Asia dara dupa ei diversele limbi s'au formatu numai dupa asiendiarea ómeniloru in diverse tinuturi, si cá inainte de aceea ómenii au avutu fôrte puçine cuvinte articulate;

daca este in alte comune urbane mari 16 fl., éra in celelalte comune totu câte 11 fl. 20 cr. dela venitulu de 100 fl.)*

§. 6 cere venitu numai de 105 fl. dela locuitorii orasielor si cetatiloru pentru-cá se póta fi alegatori, precum se mai aratase. Dela profesionisti (meserias) din comunele rurale se cere numai, cá se lucre cu unu sodalu (ajutoriu), pentru care se platésca contributiune.

§. 7 si 8 suna despre functionari cu salarie dela 700 fl. si respective dela 500 in susu.

§. 9 scutesce de censu pe membrii academiei scientifice, pe professori academici, doctori, artisti, notari publici, ingineri, chirurgi, farmacisti, economi cu diplome, silvicultori, montanisti, inca si pe parochi si capelani carii in Transilvani'a mai inainte nu erau scutiti, notari comunali, invetia-tori (docenti, dascali), dirigenti de asile pentru prunci mici.

(Va urmá.)

Ungari'a.

— Timpulu in care va urmá dissolutiunea camerei actuale si alegerea noua, dá ómeniloru oca-siune la multime de conjecturi. Câteva dile s'a sustinutu faim'a, cá diet'a se va inchide nesmintitu pe pasci, si alegerile se voru face in Juniu. Mai de curendu esi alta varianta, cá voru asteptá cu diet'a pâna ce se va inchieá in Germani'a tractatu economicu si comerciale de multu asteptatu, pentru-cá se incetiedie odata enormele daune ca-sate prin acea lupta national-economica, ce se póta cu tarifele. Se mai adaoge, cá camerile voru trebúi se stea adunate pe candu va fi cununi'a Archiducelui Rudolf principelui de coróna, dara dio'a cununii nu este defipta nici pâna astadi; se scie numai atâta, cá parintii miresei regele si regin'a Belgiei ar dori prelungirea timpului din cauza cá mirés'a este inca prea tinera. Petrecerea cea din urma a ministrului Col. Tisza la Vien'a este adusa in combinatiune cu inpregiurarile acestea.

Fia cum va fi, pe romani trebuie se interes-sedie asta-data fórté de aprópe timpulu in care se va inchide diet'a Ungariei, din caus'a conferentieru pe care s'au decisu a le tiné atátu ardeleni intre sine, cátu si cu confratii loru din Ungari'a si Banatu. De altumentrea, pe cátu suntemu noi informati, terminulu convocarei va remanea nestramutatu 12 Maiu st. nou.

— In fine rezultatulu definitivu si intregu alu numerarei poporului din tóte provinciile numite ale corónei unguresci este acuma cunoscutu. S'a aflatu in tóte acelea 15,608,723 locuit. Inainte cu 10 ani au fostu: 15,417,327 „ „

Asia dara s'au inmultitu numai cu 191,396 suflet. prin urmare in 10 ani intregi numai 1. 24 procente, care este o cifra si funesta, si de batjocura, cá-ci

*) Vedi: Indreptariu practic cu in tóte afac-erile finantiale, de Georgiu Popu bros. II, Blasiu 1879 pag. 49 et sequ.

mai multu s'au potutu intelege intre sine prin unele sunete naturali si prin semne.)*

O alta intrebare pe cátu de interesanta, pe atátu de problematica si grea de resolutu ocupa mintile ómeniloru de specialitate, adeca: de candu exista genulu umanu pe pamentu? La acésta nu póte respunde sciinti'a cu positivitate; daca inse „in natura non datur saltus“, si daca legile neresturnabili ale naturei se aplica si la omu, cá parte a naturei create de principiulu eternu, atunci firesce cá esistentia omului pe pamentu este cu multu mai antica, decum ne potemu imaginá. Opiniunea totu numai opiniune remane, si chiaru si cei mai mari geni inca se potu insielá in opiniunile lor, dar potu avea si dreptu. Se vedemu urmatoriulu casu referitoriu la acésta cestiune.

Unulu dintre cele mai vechi popóra este poporulu egipténu. Chronologi'a acestuia dupa unii istorici se póte reduce cu destula certitudine pâna la 4500 ani a. Chr. Atunci Egiptulu a fostu dejá statu organisatu, éra regele primu alu lui, care a trairu totu pe atunci, a fostu Menes. Müller supune, cá pâna candu Egiptulu a inceputu se fia colonisatu si locuitu de ómeni, a trebuitu se decurga celu puçinu 1000 ani, éra dela colonisare si pâna candu au ajunsu si progressatu la acelu gradu de cultura si civilisatiune de acum, egiptenii inca au decursu celu puçinu 1000 de ani.**) Mai incolo, pâna candu chamitii si semitii, de cari se tinu si egiptenii, intru atátu s'au abatutu dela esteriorulu si datinele altoru popóra, de acum éra dupa spres-siunea comuna, rassa deosebita, au decursu — dice Müller — celu puçinu 3000 de ani, asia cátu istori'a Egiptului dela timpulu de adi cu probabilitate se póte reduce la numerulu rotundu de 12,000 de ani.

*) Limb'a chineză si acum are numai 450 cuvinte monosilabe. Dr. Weber.

**) Totudeauna se avemu inaintea ochiloru starea normale a popóraloru primitive, si atunci nu ne vomu mirá de locu de numerulu aniloru amintiti.

asia poporatiunea acestui statu a crescutu in 10 ani numai pe cátu cresce in altele in câte doi ani prin urmare descrescerea este la lumin'a dilei si ea este o martora fiorósa a conditiuniloru de viétia in care se afla acestea tieri.

Din cifrele speciali aflamu acestea:

Poporatiunea Ungariei cu a Transilvaniei este sumata la unu locu si face 13,697,999. Din acésta poti scóte dupa analogi'a de mai inainte 2,100,000 pentru Transilvani'a.

In Croati'a si Slavoni'a sunt 1.191,845 locuit.

In graniti'a militaria acuma desfiintata 697,216 „ „

In cetatea maritima Fiume cu tinutul seu 21,363 „ „

Prin urmare in Croati'a cu annexe sale 1.910,724 „ „

In unele parti ale tieriloru poporatiunea s'a inmultitu totusi in proportiuni aprópe normali, in altele mai puçinu si éra in altele a scadiutu in-fricosiatu, apoi crescerile si scaderile sumate si sub-trase, a resultatu nefericit'a cifra susu aratata de 191,396.

Pe teritoriulu dintre Dunare si Tis'a crescerea este cea mai mare, adeca de 9½ proc. in 10 ani, a crescutu adeca in capitala dincolo de Dunare, spre Austri'a cu 6%; in Croati'a cu 4½. Cea mai trista scadere este pe ambele maluri ale Tisei, de-a drépt'a cu 4.38, de astâng'a cu 3.54. In Transilvani'a cu 3.24%.

In Fiume s'au inmultitu locuitorii cu 19½ prin migratiune de airea, precum de sine se in-tielege, de candu Fiume cá portu maritimu are parte de ingrijire mai buna, cercandu a'lu face se tina concurenti'a cu portulu austriacu Triestulu.

— Se scrie din mai multe parti despre esirea apelor, care facu stricatiuni mari la unele locuri.

Din Macedoni'a.

Se scrie diariului „Resboiulu“ din Bucuresci: **Unu milionu si jumetate de Greci minus Romanii.**

Cu oca-siunea aranjarei fruntarielor turco-grecesci, sau cu desbaterea cestiunei grecesci, sau cu isbucnirea unui resboiu turco-grecu, au esitu multe lucruri la lumina. Press'a gréca si straina, press'a turcésca, memoriile prezentate Europei de cátra cele doua state litigante, circulariele ambeloru guberne trimise poteriloru mari, compunu nisce adeverate documente, cari constata pâna la evi-dentia starea popóreloru din Macedoni'a, Epiru si Tessali'a, din punctulu de vedere nationalu, socialu si comercialu.

Din caus'a pretentiiloru grecesci si neadmiterea loru de Turci'a, s'au aretatu Albanesii, si totu din acésta cauza ese la ivéla unu altu elementu des-consideratu de gubernulu otomanu, si lasatu la discretiunea exclusiva a arhieriloru si a scopuriloru de cotropire ale grecismului. Acestu elementu este celu romanescu, care astadi cérca a se subtrage,

Ce se dicemu despre acelu timpu colosalu, in care s'au desvoltatu diversele rasse. Ací dice Dr. J. Hun-falvy, trebuie se luamu cu diecile si cu sutele de mii de ani. In genere cine se unesce cu teori'a despre desvoltarea naturale a totului, aceluia numerulu gran-diosu alu aniloru nu'i va parea nici-decum escisivu.

Pe lângă aceste assertiuni militédia si diversele obiecte, aflate in timpulu mai nou cari tóte sunt din timpulu preistoricu alu genulu umanu, cum de ex. s'au aflatu unele petri, cari reprezentau: cutitul, securea, sfredelulu, suliti'a etc. In unele lacuri si spelunci din Elveti'a, Dani'a si Franci'a s'au aflatu si unele fructe si specii de plante, cari sémena cu spiculu graului, si intre aceste au datu si de urm'a unor animale dom-estice, precum óia; s'au aflatu si ace pregatite din osu; mai departe au datu de urme, cá ómenii si atunci au cunoscutu foculu, carbunii, cenusi'a si cumcá ei isi preparau mancarile cu ajutorulu unor petri incaldite.)* — Aceste tóte sunt documente despre ocuparea in tim-pulu preistoricu cu economi'a, pregatirea vestmintelor si altele. Se intelege cá aceste ocupatiuni au trebuitu se fia cu multu mai simple, decátu cá in timpurile nóstre. Geologi'a deduce din obiectele aflate, cá ómenii cu inceputulu epoeci a 4-a geologice, candu Europ'a occidentele éra inca in stare inghiatiata, au trairu dejá in partile aceste, cam asia buna-óra, cum traiescu es-chimosii de presente. Ací securu, cá éra trebuie se cu-getamu unu intervalu de timpu fórté lungu, pâna candu s'au asediatu ómenii in acele parti si pâna candu au ajunsu la atátu cultura, de erau in stare a'si prepará obiectele necesare pentru sustinerea sanetatiei si vietiei. Prin urmare genulu umanu exista cu multu mai de multu pe pamentu, de cum cugetamu. Timpulu preistoricu nu se póte esprimá prin numeru, fiindu-cá nimenea nu'lu scie; éra epoc'a istorica, care abia coprinde in sine câteva mii de ani, este unu ce fórté puçinu façia de cea preistorica.

*) Despre cari mai pe largu cu alta oca-siune.

a scapa din ghiarele strainului, cátra care se alipise.

Romanii din Epiro-Tessali'a, in faci'a preten-tiuniloru veciniloru lor, au inceputu a se misca si a da probe de conservarea individualitatiei lor nationale pe bas'a dreptului gintiloru, singur'a bas'a, pe care isi sprijina Greci'a preten-tiile sale. Ei vediendu cá pericolulu e aprópe, se lupta spre a se constitui in natiune a parte, cu totul deosebita de cea gréca, aretandu Europei si lumei intregi, cá afara de religiune, nimicu nu'i asémenea cu stranepotii lui Deucaleonu, cá ei voru se traiasca in elementulu lor propriu, cu limb'a lor stramosiésca, cu moraturile, datinele, costumele, chiaru cu caracterulu si aspiratiunile lor cu dese-vérsire distincte de ale elementulu grecescu. In fine cá Romanii, pe cari ómenii de statu ai Greciei 'i considera dejá grecii, sunt cu totul independenti de ori-ce legatura cu Greci'a si cu Grecii, cu cari altfelu au trairu totudeauna in armonia.

Acesta este unu faptu necontestabilu, si cu multumire vedemu, cá press'a din Occidentu 'i da atentiune. Astfelu diariile englese, cá „Standard“ si chiaru „Times“, continua a sprijini si a apera conservarea nationalitatiei Cutio-Vlachiloru din Epiro-Tessali'a; asemenea press'a italiana, recunoscédu in fine esistentia Romaniloru din peninsul'a bal-canica, isi ridica vocea sa pentru scaparea acestoru frati de rapacitatea strainului. Mai multu de cátu tóte inse, press'a turca si gubernulu otomanu se incredintiedia acum cá Olahii, departe de a fi Greci de faptu si Romani de forma, precum credeau inainte, au ajunsu in punctulu de a forma o liga contra rapirei grecismului, caruia 'i póta o ade-verata ura, mai alesu cu oca-siunea evenimentelor din anii din urma, candu cu antartii (insurgentii) greci, cari au seversitu in satele si orasiile roma-nesci fapte de brigandagiu si jefuiri.

Press'a gréca si ómenii de statu ai Greciei, la primul semnal alu Romaniloru de a se eman-cipa de subt jugulu fanariotu, au datu puçina aten-tiune lucrului, acusanu si incriminandu pe bietii professori romani, pe care ii socoteau cá nisce organe de turburare si cá respanditori ai sgomo-tului de: sunt Romani la Pindu. Lucrulu inse a inceputu a lua dimensiuni din ce in ce mai con-siderabile, si astfelu campionii elenismului, vediendu cá terenulu le aluneca de suptu picioare, dupa ce au datu Romaniloru epitetele de Vlachó-Eleni, Eleno-Vlachi, Eleni-Blachofoni, Cutio-Vlachi si altele, unele mai ridicole de cátu altele, s'au hotaritu a-i recunósce si a-i botesa cu adevratulu lor nume de Vlachi; dreptu pedépsa inse i-au condamnatu a fi in numeru numai de 200,000 mii.

Acum dara Romanii si Grecii s'au despartitu unii de altii, si-au luat ufiacare ale lor, numai la socotél'a numeratiunei nu s'au intielesu pe deplinu. Pentru-cá punctulu acesta este fórté interesantu; — cá-ci e vorba de cifre — este bine se se la-murésca si ele, si de aceea vomu cerca acésta pe scurtu, cu ajutorulu chiaru alu matematiciloru din

Tóte aceste cestiuni delicate se radiema mai nu-mai pe ipotese si conclusiuni, pe cari adevratu cá nu le potemu primí de sigure, dar nu suntemu indreptatiti nici ale despretiuf cu totul, cá-ci in cele din urma potu se fia si cestiuni de acelea, care'si astépta respun-sulu dela timpu. Trebuie se admiramu mai inainte de tóte pe Creatorulu in creaturile sale, trebuie se admiramu subtilitatea si sublimitatea ratiunei omenesci, care dupa natur'a sa este nesatósá si nesatisfacuta in pretensiunile sale de a scrutá, esaminá si probá totu ce'i stá in cerculu posibilitatei.

De câte-ori nu se inaltia omulu cu cugetulu pâna prin regiunile cele mai departate, ce póte numai pe-trunde, si cum ii sbóra mintea pâna in regiunile ceriu-lui, cá si candu ar voi se se convinga, cá ce este aceea ce se numesce „fericire transcendentala“, si cu cátu mai tare se inaltia pe aripile fantasiei si ale curiosi-tatiei, cu atátu mai multu se ivescu mii si mii de lu-cruri si idei nerolosvibili, si cu atátu mai tare se con-vinge despre debilitatea sa façia de omnipotentia. Ah, cátu de puternicu este omulu in cele ce póte pa-trunde si studiá, si cátu de miseru candu cugeta la eter-nitate si infinitu!..

Dóra ar fi mai consultu a gustá puçinu si din pocalulu credintiei, a recorí spiritulu si atentiunea cu picurile nectariului sperantiei si a tinde ámei nutri-mentu din suculu iubirei fundate de Nazarinénu si unitatea acestoru trei sublimitati, cá ori-ce altu-ceva, mai curendu ne va dá impulsu de a ne oprí la ide'a unui principiu eternu si a unei personalitati supreme.

Vien'a, 20 Decembre 1880.

Sebastianu P. Radu.

Aten'a. Greci'a sustine, că in Epiru, Tesali'a si Macedoni'a, esista preste unu milionu si jumetate de Greci. Fôrte adeveratu, dara scadiendu din acêsta suma totala unu milionu si inca ceva de romani, cătu remane? Respundia geografile si statisticele grecesci, cari socotindu pe Romani de Greci, spunu fâra sfiata, că in Greci'a chiaru esista preste 200,000 de Romani (Vlacho-Eleni). Cum-că in cele trei provincii numerulu Romaniloru trece preste unu milionu, Grecii o sciu mai bine de cătu toti. (Vedi statisticele alcătuite anii din urma de cătra consuli Greci secundati de archierei.) Deci in Macedoni'a si Epiro-Tesali'a esista unu milionu si jumetate de Greci minus unu milionu si 200,000 de Romani.

Ne.—Po.

Correspondentie particulare ale „Observatoriului”.

— (Din comitatulu Fagarasiului.) Ohab'a in Martie 1881. Onorata Redactiune! Pe la finea lui Novembre anulu espiratu a eruptu in comunele Ohab'a si Sinc'a-vechia contagiosulu morbu diphteritis. Indata dupace s'a avisatu acestu morbu auctoritatiloru competente, fisiculu comitatulu domnu Dr. Stefanu Popu s'a si grabitu a veni in numitele comune, visitandu tôte casele in cari se aflau copii morbosii, si prescriendu medicin'a de lipsa; dispositiunile contra contagiului a ordonat a se observă cu tóta rigôrea. Dar poporulu de rendu mai alesu din Ohab'a, care tine in orbi'a sa, că morbulu acesta este numai urmarea grindinei din 27 Iuliu anulu trecut, carea a nimicitu recolt'a, precum la alte, asia si la acêsta comuna, considerandu'lu că o a dou'a bataia a lui Ddieu, pe lănga tóta supraveghierea comisiunei sanitare in frunte cu zelosulu primariu Joanu Comaromi, (dôra uniculu primariu de pe la sate, care că se premérgea cu exemplu bunu, de cătiva ani nu bea nici-candu vinarsu), nu vrea se crêda, că acestu morbu e lipitosu, si acêsta e caus'a, de bôl'a a luat atari dimensiuni, in cătu aici in Ohab'a, unde sunt abia numai 700 suflete, au repausatu până la finea lui Fauru a. c. preste 20 copii; si candu scriu aceste linii, parochulu locale petrece la mormentu pe alu patruea pruncu alu unui locuitoriu, si alti patru prunci ai altoru locuitori se afla in agonia.

E intru adeveru tristu a vedé pe unii parinti plangându dupa uniculu fiu alu loru, éra pe altii suspinandu dupa 3 si 4; dar mai dorerôsa e acea inpregiurare, că fiindu scôlele inchise dela ivirea acestui morbu, invetiamentulu inca patimesce in modu simtitu, si asia nobilulu planu alu corpului invetiatorescu din Ohab'a de a representă scôl'a granitiarêscă de acolo la venitôrea espositiune romana din Sibiiu, inca — probabilu — va remanea o dorintia pia.

Ar fi timpulu supremu, că contra acestui contagiu se se ia mesuri si mai energiôse, recurandu-se din partea celoru competentii eventualmente chiaru si gendarmari'a, carea se intrerumpa ori-ce comunicatiune cu casele in cari se afla bolnavii, că-ci daca nu se va stinge mai curendu acestu morbu, tare me temu, că in primavéra voru fi atacati chiaru si ômeni mari; că-ci dupa cum sum informatu, in Sinc'a-vechia până acuma a moritu o fêta mai mare de 14 ani, si in Ohab'a doui insi de aceeasi etate au fostu atacati, dar ajutorulu medicale sositu la timpu, din fericire i'a scapatu.

Dara poporatiunea din acestu comitatu pe lănga alte calamitati ce trebue se îndure, va mai fi si pe venitoriu bantuita de bôle lipitiôse, cum e acuma cea din aceste doue comune si cum au fostu cam din 1879 încôce cea din Ucea infer. si superiôra, din Corbi si Feldiôr'a, si daca si alti locuitori voru mai calcă pe urmele celoru din Sambat'a, Cartisiôr'a si Voivodeni, emigrandu in Romania, atunci nu ne mai potemu îndoi, că de acum in 10 ani la o alta conscriptiune, scadiementulu va fi mai mare că celu din anulu acesta.

In fine nu potu trece cu vederea inca o regretabila inpregiurare. Representantiele comunelor Ohab'a, Vadu, Sinc'a-vechia si noua, Buciumu, Toderiti'a etc., au fostu provocate inca din anulu trecut de oficiulu pretorialu alu Siarcaeiei, că se se intrunêscă spre alegerea unui medicu cercuale cu resiedinti'a aici in Ohab'a. Acêsta s'a intemplat, si de medicu cercuale s'a si alesu d-lu Dr. Ūrmôsy stabilitu de presente in Vintiulu de josu; acelu domnu inse până astadi nu si-a ocupatu postulu, si pôte că nice'lu va ocupă acuma, candu amu avé mai mare lipsa de densulu, respective până nu va incetă anghin'a diphteritica, de care pe semne chiaru si densulu are respectu mare.

Unu parinte ingrigiatu.

— Desiu, 4 Martie 1881 n. Dupace in anulu 1873 s'a infiintiatu aici si o parochia greco-orientala, marit'a episcopia a Gherlei a nesuitu intr'acolo, că cu ori si ce pretiu se se radice aici pentru romanii desieni remasi in religiunea greco-catolica, o biserica noua dupa recerintiele moderne, că se ésa din biserica cea vechia de lemn, mica si facuta in locu incomodu — despre care amu cettitu ôre-candu, că unu episcopu romanescu in timpulu amarului fendalismu din secolulu trecut a esclamatu cu manile ridicate spre ceru in profund'a sa indignatiune memorabilele cuvinte: „Asia iti trebue tie Dômne, daca ai datu totu loculu domniloru, de n'avemu nici unde'ti face tie casa!” si pe lănga puçinele mijlôce, de care dispunea eclesi'a nôstra, — Ilustritatea sa fostulu episcopu Mihaiu Pavelu, acum in Oradea-mare, a facutu colecte séu repartitiuni prin dieces'a intrêga, si asia dandu mai fiacare parochia câte 4 fl. v. a. cu sum'a adunata s'a cumparatu in strad'a postei o gradina, pe care s'a si depusu fundamentulu si scosu până la tioclii unu inceputu alu unei biserici, care acuma nu se pôte continuă din lips'a baniloru, fiindu poporulu de aici cea mai mare parte — miseru.

Inteligenți'a romana locale invitata in conferintia prin desterulu protopopu m. on. d. Joane Velle, a subscrisu spre acestu scopu in anulu 1879 vreo 400 fl. v. a. parte inca nesolviti.

In anulu trecut s'a tinutu aici, precum raportai in Nrulu 18—1880 alu „Observatoriului,” unu balu poporalu, candu au mai incursu 100 fl.; in 21 Novembre 1880 altulu, asemenea cu rezultatu inbucuratori.

Totu spre scopulu edificarei bisericei gr.-cat. in 27 Februaru a. c. s'a tinutu unu altu balu poporalu asia de numerosu, cum n'a fostu inca nici odata, din care precum apare din list'a aclusa, se adaoase capitalulu bisericei cu o suma preste 100 fl., si astfelu astadi avemu vreo 800 fl. v. a., dara ce sunt acestea pe lănga lips'a cea mare?

Si acestu inceputu se datoresce comitetului compusu din domnii: Joanu Velle, protop. că presiedinte, Vasiliu Bene, invetiatoriu, Joanu Petrutiu, cantoru, Joanu Romanu, Todoru Colceriu, Joanu Maricasianu, dela care daca va fi spriginitu de on. inteligentia locale mai puternica, se pôte multu asteptă in caus'a bisericei, care e avangard'a romanismului!

Petru Muresianu Sîreganu.

List'a contribuitorulu maritimôse cu ocasiunea balulu poporalu tinutu in 27 Febr. a. c. in favôrea bisericei gr. cat., care este a se edifică in Desiu.

I. Colect'a din Gherl'a: II. Sa Dr. Joane Szabo, episcopulu v. a. fl. 10.— Rev. d. Joane Anderco, prepositu 2.— Stefanu Biltiu, canonicu 1.— Demetriu Coroianu 1.— Vasiliu Popu 1.— m. on. d. Andreiu Antonu, protopopu 1.— Eusebiu Cârțice, professoru 1.— Vasiliu Pordea, secretariu 1.— Atanasiu Demianu, professoru 1.— George Pasc'a, professoru 1.— Gregoriu Borgovanu —50 sp. d. Gregoriu Steti, adv. 1.—

II. Colect'a in Desiu inainte de balu: Sp. d. Agustinu Munteanu, advocatu 2.— Alesiu Hosu, subjudu reg. —50, Petru Czech, supralocotenente pens. 1.—, Vincentiu Rippel, supralocoten. pens. 1.—, Franciscu Mihály, jude reg. cerc. —50, Franciscu Vékony, primariulu oras. 1.—; Magnif. d. Dr. Samuilu Szöcs, protomedicu, consil. reg. 1.— Sp. d. Gregoriu Voith, propr. de masina 1.—, Josifu Cservinka, sergente 1.—, Georgiu Lisch, si veduv'a Partonêsa Popu câte —50, Alesiu Kászoni, maestru postalu 1.—, Joanu Magyari, ospetariu 1.—, Eduard Walton, ospetariu —50, Demianu Cosma, guardianulu 1.—, fratii Görög — fratii Boesânesi câte —50, Moise Macular, comerciante —50, fratii Léner 1.—, Gregoriu Todorovics —20, Iván Kempf —20, Ludovicu Simonu, medicu —40, Ludovicu Hirsch 1.—, Dumitru Béla —50 cr. v. a.

III. Sér'a la cassa: Sp. d. Sigismundu Horváth, inspect. reg. scol. 1.—, Pompeiu Hosu, ingineriu 1.—, Juliu Munteanu pract. jud. 1.—, Joanu Czirják, subinsp. reg. de dare 1.—, Vasiliu Ladislau Brehariu, canc. adv. —50, Petru Muresianu Sîreganulu —50, Joanu Székely, canc. adv. —50, Joanu Tureu, pract. la not. publ. —50, Alesandru Popu si Stupariu câte 1.—, Mihaiu Stiru 1.—, Stefanu Kis 1.—, Franciscu Kis —50, Simionu Muresianu 1.—, Josifu Marosi 2.—, Anton Brăzdil 2.—, Ladislau Szöcs 1.—, Alesandru Léner 1.— Carol Ipser 1.—, Stefanu Enyedi 1.—, Alesandru Dálnoki 1.—, Alesandru Dálnoki-Farkas 1.—, Dumitru Câmpanu din Terpiu 1.—, Anton Pakulár, comerciante 1.—. Restulu dela poporu. Sum'a intrateloru 152.— Spesele balulu 46.— Venitul curatu 106 fl. v. a.

Semnatu Desiu la 4 Martiu 1881.

prin Petru Muresianu Sîreganulu.

Sciri diverse.

— (Pentru monumentulu Andreiu Murasianu) primiramu copi'a urmatoriului circulariu adressatu din partea comitetului Asociatiunei transilvane etc. cătra dd-ni directori ai despartimenteloru, pe care ne grabimu a o aduce la cunoscinti'a lectoriloru nostrii.

Nr. 377 ex 1880.

Onorate domnule!

Din ratiociniile Asociatiunei transilvane publicate pe anulu 1879/80 si inpartite pe la despartimentele nôstre, ve este cunoscutu, că pentru radicarea unui monumentu in memori'a lui Andreiu Murasianu, iubitulu si neuitatulu barbatu alu natiunei romane, se afla depusa la cass'a Asociatiunei modest'a suma de 442 fl. 49 cr. v. a. adunata din colectele dela 1864 si din interesele acelora.

Adunarea generala din Turd'a, care s'a ocupatu de planulu ridicarei acelu monumentu, a vedutu fôrte bine, că cu o suma atātu de mica nu se pôte castigă vre-unu lucru de arta, care se merite numele de monumentu. Din acêsta cauza subscrisulu comitetu fu autorisatu, că in casu de necesitate se mai adange 200 fl. spre acelasi scopu din averea Asociatiunei; 'ia comisu totuodata, că se deschida o colecta in sinulu natiunei, din care fondulu monumentulu se crêscă la o suma multu mai considerabila. S'a sciutu adeca din capulu locului, că o pētra ce ar merită se fia ôresi-cum considerata că monumentu, are se coste celu puçinu 2000 fl. Comisiunea esmisa din sinulu acestui comitetu punendu-se in relatiuni de aprôpe cu in-treprindietori si artisti speciali, dupa tôte informatiunile luate s'a cunoscutu, că scopulu doritu nu se pôte ajunge fâra o noua colecta.

Sunteti deci invitati, că inpreuna cu subcomitetulu despartimentului se binevoiti a stă intru ajutoriu comitetului centrale si in acêsta missiune data lui de cătra adunarea generala.

Dupa 16 ani trecuti dela môrtea lui Andreiu Murasianu, terminulu ridicarei monumentulu din cestiune până in 15/27 Augustu 1881 deveni peremtoriu.

Nu ne indoimu, că veti deschide si d-vôstra o lista de colecta spre scopulu susu aratatu, si prin influinti'a binefacatôria de care ve bucurati, veti reflectă cu acea ocasiune pe confratii nostrii, că Andreiu Murasianu a meritatu in gradu emnente de natiune si patria, prin urmare că si-a castigatu unu dreptu la gratitudinea posteritatei, nu numai că poetu si in casuri anumite că profetu alu ei, ci si că fostu professoru la o multime de tineri romani intre anii 1838 până la 1849, apoi si că cultivatoriu alu limbei nationale intre cele mai grele inpregiurari, in fine că pe elu, că si pe alti cătiva din acelu periodu, in care s'au decisu destinele atătoru popôra, „l'au mancatu zelulu natiunei.”

Intru asteptarea unui rezultatu din cele mai dorite, ve salutamu cu tóta stim'a.

Din siedinti'a comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu.

Sibiiu, 15 Ianuariu 1881.

(Subscriii: presiedintele si secretariulu')

Invitati fiindu a deschide si noi o lista de subscriptiuni spre scopulu aratatu aci, depunemu din partea redactiunei „Observatoriului” v. a. fl. 5.

— (Convocare). Onoratele dômne, cari au participatu la tacerea statuteloru „Reuniunei femeiloru romane din Sibiiu,” sunt rogate a pofti la o adunare ce se va tinea in locuinti'a subscisei domineca la 13 l. c. st. n. la 3 ôre p. m.

Obiectulu va fi: Deciderea asupra dispositiuniloru, dela cari conditionedia inaltulu ministeriu de interne provederea statuteloru nôstre cu clausul'a de presentare.

Sibiiu, 5 Martiu 1881.

Maria Cosma,
presiedint'a interimala a
reuniunei femeiloru ro-
mane din Sibiiu.

— (List'a a dou'a a contribuitorulu) cu ocasiunea balulu „Calicot” pentru unu institutu de fetitie in Sibiiu, fiindu lunga, din lipsa spatiului remane a se publica in altu Nr. Red.

— (Convocare.) P. T. Alegatorii romani de deputatu dietale in cerculu Ighiului, comitatulu Alb'a-inferiôra, sunt invitati cu tóta onôrea a se intruni la o conferintia consultativa, ce se va tiné in 13/25 l. c. la 11 ôre a. m. in opidulu montanu Zlatn'a.

Datu Buciumu, 6 Martiu st. n. 1881.

Din increderea mai multoru alegatorii romani: Ales. Danciu m. p. Dr. Absol. Todea m. p.

— (Invetiamentulu agriculturêi.) Unu interessantu proiectu de lege, uitatu multu timpu in sectiunile camerei deputatiloru, va aparé preste

